

Моол өчнүктөргө изиг байыр! МОНГОЛ НӨХӨДӨД ХАЛУУН БАЯР ХҮРГЭЭ!

БҮГҮ ЧУРТТАРЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылаа
ундэялэтинген

1965 ч.
ИЮНЬ

25

ПЯТНИЦА

№148 (6165).

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди

Соведиян болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өрттэ 2 көп.

Х у н н у н
т е м а а ы н г а

Түннел чоокшулаан, байдал кандыгыл?

1965 чылдың бирги чартынының ам эң сөөлгү наш, хүннери арткан. Республиканың мал ашылдычыларының мал ажылының продуктуларын күрүнөгө садар талазы-биле социалисттик чарыкының түңнелдерин кашла хонгаш, түңнел үндүрер апар.

Июнь 20-ге чедир республикада күрүнөгө сүт, эт, дүк садып алышынының чартын чыл планы нанчаар күүсеттингенин хуу-биле көргүзгөргө мындагы:

РАЙОННАР	СҮТ	ЭТ	ДҮК
Танды	170,0	87,1	13,1
Каа-Хем	136,9	101,0	65,1
Чөөн-Хемчик	117,2	39,3	87,7
Бий-Хем	116,9	44,7	36,6
Барыш-Хемчик	114,9	48,3	27,9
Узуг-Хем	113,5	34,6	11,1
Бай-Тайга	82,2	29,2	38,3
Өвүр	80,3	40,7	18,7
Эрзин	73,8	43,1	63,5
Тожу	72,8	78,4	—
Тес-Хем	65,9	40,7	23,3
Кызыл хоорай Соведи	168,6	62,2	—

Күрүнөгө сүт садарының чартын чыл планын республика июнь 20-де 123,9 хуу күүсеткен. Ол дээрже колхозтарның, совхозтарның сүт-бараан фермаларының ашылдычыларының бо чылын сүт бүдүрерин көвүдөдир дээш эки ашылдычының түңнелдир. Мурнуу чылдарга болаарга фермалар сазар инентерин чегерилгезин, ажаалдазын экинчидип, анзы-бүрү чегерин хоолууг кылдыр белеткен бээриниң аргаларын калбаа-биле амыглап турар аларган. Дыка хай фермалар бызаалар азыраарына кылылал сүтү бүдүрүп, оң-биле сагган сүтүң барааның чоруун бедиткен. Элеэн хай фермалар кышын үеде бөзүн чайгызындан хай сүтү саарын чедип алган.

Күрүнөгө мал болгаш куш садып алышының чартын чыл планы чүгө 53,9 хуу күүсеттинип турар. Эрткен чылдың бо үезинде 56,9 хуу турган болгай. Дүк садып алышының планы чүгө 36,9 хуу күүсеттинген, а эрткен чылдың бо үезинде ол 42,3 хуу күүсеттинген турган. Моон ап көргө, республикада эт, дүк садып алыр талазы-биле чартын чыл планының күүсеттинип турары снза дүвүрззининг байдалда болгаш Чөөн-Син

бирь зоназының республикаларының, ирайларының, областларының деңгелинде дына хонжудат турар-дыр.

Моон чылдагааны чүдөл дизе, республиканың ашылдычылары эрткен кыштың таарымчалыг байдалы турзажок, малды семирти азыраарын кончук четлес организастан болгаш чайгы одарга кирген соонда эки одаарларга малды таарыштыр надарбайн, ылаңгыя хүн-дүннүң одаарладышының эки организастангай турар. Чамдын черлер кыш эрткен соонда семиртилге малының немелде чегерилгезин чорутпайн, чүгө одаарладышының-биле туруп берген.

Хой кыргызды чамдык черлерде организастан чок чоруп турар болгаш кыргыз дүктү дүргөн савалап, күрүнөгө дужаар амыл саадап турар. Барыш-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем, Эрзин районнарда кыргызды дыка саадап турар. Июнь 20-ге чедир «Узуг-Хая» совхоз кыргызга чогуур хойларының чүгө 12 хуузуң, «УТНА 25 чылы» совхоз—9,4 хуузуң кыргызган. Чамдык ашылдычыларда кыргыздының шынары кончук куду. Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозу мурунда хааван намаазы турган чери кыргызды пункттуз кылып, оң өдзөн, бок-сагын аштаанындан кыргызган дүктү аажок боткалдырып турар. Чөөн-Хемчик районнуң Ленин атыг колхозу нарын болгаш бөдүүн дүктү холуу чоруудат турар. Шак мындагы чорук дүктү хүлээп алырын дыка саададып, натап сорттап ылгаар чорукка чедирип турар.

Июнь 24—25 хүннеринде республиканың малчынарының Наадымы болур. Аңаа малдың баш санының өзүлдезин, оң сүт, эт, дүк продуктуларын бүдүрерин көвүдөдир болгаш күрүнөгө садар талазы-биле чартын чылдың сорулгалары канчаар күүсеттингенин чугаламыр. Колхоз, совхоз бүрүзү республиканың малчынарының Наадымына бедик түңнелдиг ужурамыр дээш шыңгы ашылдаар ужурулур. Чайың таарымчалыг байдалында мал семиртилгезин эки организастан, хой кыргызды дүргөн доозар талазы-биле тодааргай хемчеглерин ап чорутса чоруур.

Республиканың хойжулары, сазачылары, инки надарчылары, чылгычылары, хааван, куш ажаанчылары! Бодунарың чаңчыл болган Наадымыңарга кыш-ащынчы бедик көргүзүлгөргө ужурамыр дээш, аңаа кирижир эрге дээш социалисттик чарышты налбартып, оң түгүн бедик көдүрүңер!

Чартык чыл планы ажыр күүсеткеннер

БАЙ-ТАЙГА районнуң «Тээли» совхоз болгаш «Каа-Хем» колхозу чартык чылда күрүнөгө сүт садар планын даяалгаларын ажыр күүсеткен. Кара-Хөлүңдөр 49 тоннаның орунуга 61, а совхозтуң ашылдычынары 118 тоннаның орунуга 140 тоннаны сатканнар.

Мал ажылының база бир чугула продуктулары—дүктү кыргызы болгаш күрүнөгө дужаар талазы-биле районда «Мурнакчы» колхоз мурнап турар. Бо колхоз бо чылды 21 тонна дүктү кыргызы, күрүнөгө дужаар хү-

лээлгелин. Июнь 20-ге чедир бөзүн оң дөрт тонна дүк саттыган.

Ажыл-агы кыргызды ама-даа үргүлчүлүп турар болгаш кыргызтың-маан хойлар хай. Артындагы тускай эртенкилериниң баштайгы четче элес санаашкыны-биле алдыга олар дүк садып чыл планын харин-даа июль бирге чедир доозуптар аргалыг.

Ол ышкаш «Каа-Хем», «Мурнакчы» колхозтар июнь 23-те күрүнөгө эт садарының күрүнө планын күүседилген.

БАЙ-ХААК. Июнь 20-ге чедир Танды

дының ашылдычылары күрүнөгө сүт садарының чартык чыл планын 169,3 хууга күүсеткен. Эт садары 87 хуу болган. «Межегей», «Тилекей» совхозтар болгаш көзү ашылдычының дүрүлгүлүг алушары чартык чылдың эт-даа, сүт-даа садар даяалгаларын чедир болгаш ажыр күүсеткенер.

ТУРАН. Бий-Хемин сүт-бараан фермалары чартык чылда күрүнөгө сүт садар планын 115,2 хууга боткалдырган. Сүт бүдүрер болгаш күрүнөгө садар чартык чыл планын «Кызыл тараачын» колхоз 114 хууга сайгарган.

Олар-биле баштайгы ужурамылга үези. Өвүр районнуң төвү — Хандагайты суур. СЭКП райкомунун секретары К. Шугуу моол аалчыларга байыр чедирип чүгө чугалаан, Совет болгаш моол улустарың аразында

акы-дуңма найрал улам-на быжыгып турар. Бистин республикада аял-дап келген, Баян-Өлгий аймактын хөгжүмүн театрдың артисттеринин концерттерин чедишкенин болуун деп ол кузаны.

Англиянын, Гананын болгаш Нигериянын элчиннерин А. Н. Косыгинниң хүлээп алганы

Июнь 23-те СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Англиянын, Гананын болгаш Нигериянын Москвада элчиннерин оларның дилезин өзүгаар хүлээп алган.

Англиянын, Гананын, Нигериянын болгаш Тринидад биле Тобаго-нуң чазактар баштыңнарының Вьетнам айтырынының талазы-биле төлээлерин Совет Эвилелинге хүлээп алыр дилегниң дугайында болуп турар-дыр.

Совет чазактын бодалы-биле болза, бо айтырымы агрессивияны айтырымыга таварып турар чурттуң чазакка — Вьетнамның Демократтыг Республикасының чазакка, а ол ышкаш мурнуу-вьетнам улуска хамаарыштыр Американың Каттышан Штаттары—чүгө ол, бо агрессив дээш вьетнамның оруунче кирип, мурнуу

Вьетнамның иштиги характеринге холгаарлап турары, мурнуу-вьетнам улусту төлээлээн Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтунга кириген болза чогуур ийик дээрзин моон-биле холбаштыр чугалап каарын күзеп тур мен. Бир звес дөрт чурттарның чазактар баштыңнарының төлээлери боттарының сандарын амыглап, чексигит интервенцияны доп-доруан соксадырын болгаш Мурнуу Вьетнамдан америк шеригерлерин үндүрерин, Вьетнамның Демократтыг Республикасының улур агрессив үүлгедиглерин соксадырын негизин чүгө болза база чөптүг болур ийик. Американың Каттышан Штаттары—чүгө ол, бо агрессив дээш база ол районда дайынның одаан

тургусканы дээш харысалганы хүлээп апар.

Вьетнамга таарыштырылга дугайында кандыг-даа чугалаашышкыннар вьетнамчыларның боттарының — Вьетнамның Демократтыг Республикасының чазакың болгаш Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтунуң киришлгези болгаш чөптүрелди чокка болдунас деп чүгө бо-ла билдингир болбайн дээш, Совет Эвилелинге хамаарыштыр кандыгыл дизе, Вьетнамга таарыштырылга талазы-биле чугалаашышкыннары чорударын аңаа кым-даа төлээлэптээн, ыңчангаш Совет чазак ыңдыг чугалаашышкыннары чорударын бо-давайн турар.

Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтунуң киришлгези болгаш чөптүрелди чокка болдунас деп чүгө бо-ла билдингир болбайн дээш, Совет Эвилелинге хамаарыштыр кандыгыл дизе, Вьетнамга таарыштырылга талазы-биле чугалаашышкыннары чорударын аңаа кым-даа төлээлэптээн, ыңчангаш Совет чазак ыңдыг чугалаашышкыннары чорударын бо-давайн турар.

АКЫ-ДУҢМА СОВЕТ УЛУСКА ӨӨРҮП ЧЕТТИРИИШКИН

Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтунуң президиумунуң даргазы Нгуен Хуу Тхо эштер Л. И. Брежнев, А. И. Микоян, А. Н. Косыгин оларга телеграммалар чоруткан. Агрессив америк империалисттерге болгаш оларның чалчарынага удур, Мурнуу Вьетнамның хосталгазы дээш, төрөөн чурттуң тайбын каттыжарынче бүрүң-гаарлаашкын дээш мурнуу-вьетнам улустуң чөптүг патриотчу демиселин илдепкейлиг дөткөн турары болгаш кыргызан медегеллери дээш Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясына, Совет чазакка болгаш Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустарына

сагыш-сеткилин ханымындан өөрүп четтиришкенин Нгуен Хуу Тхо ол телеграммаларда илгерилеп турар.

Мурнуу Вьетнамга боттарынын чалаш чок аштырышкынындан уштуптур үнерин оралдаштып, Мурнуу Вьетнамга агрессив дайынны күштөлдүрүп, Соңгу Вьетнамның чөптүг патриотчу демиселин илдепкейлиг дөткөн турары болгаш кыргызан медегеллери дээш Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясына, Совет чазакка болгаш Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустарына

чылдың март 22-де бодунуң медегелдинге тайылырлаан чөптүг туружу дөткөз, силерниң партияның болгаш Совет Эвилелиниң чазакың чокка чак кылган медегеллери болза, СССР биле Мурнуу Вьетнамның аразында чалгылыш чок дайынны акы-дуңмалышкын чорукту болгаш эл-сеткил каттыштырылганын база каттап илгерилеп, бөдүүн чөптүг патриотчу демиселди түлүктүг чедир тилекей-биле доостур дээрзинге улам улуг энтузиазмче болгаш бүзүрлөчө мурнуу-вьетнам улусту сорук кирип турар.

Мурнуу Вьетнамның Хосталгазының национал фронтунуң 1965

мурнуу-вьетнам улус болза, бүгү делегейниң ажыкты чоннарының хосталгазынче оруту амытканын, улуг Ленинниң ханы мерген угаангыч удурулгалы-биле тийгелетилгэ Октябрь революцияның боттарынын Совет Эвилелиниң маалымдыг улуунуң алдарыг үлгөргө-тигезин доктаамал магадан, оң чалгылыш чок революсчу өзүзүн удурулга болдуруп турар. Мурнуу Вьетнамның улусу ымыктыг дерек дээш демиселге совет улус-биле хол-холук-дан туттунуп алгаш, быжыны-биле туруп турар.

(СЭТА).

Бүгү-эвилел конкурзу

МОСКВА. (СЭТА). СССР-ниң улус ашылдычының чедишкениниң делегеттеринин чөвүлелиниң комитети, СССР-ниң журналисттер эвилелиниң баштаар терси, СССР-ниң кинематографияның ашылдычыларын эвилелиниң оргкомитети болгаш култура ашылдычыларынның профэвилелиниң Төп Комитети артынын, техниканың болгаш мурнакчы дүрүлгүлүг делегеттерге көргүзүлгөргө чедишкениниң эң акти пропагандалар болгаш бүдүрүлгөгө негизинде ийик бээр дээш бүгү-эвилел конкурзуң чарлаан.

Солунарың болгаш журналисттер, радиоопу болгаш телевидение, кино, кинотудияның редакциялары, а ол ышкаш тусту-тусту авторлар аңаа кириш болур. Конкурс 1966 чылдың май бирге чедир үргүлчүлөр. Оон тилекчилери делегеттерин дипломнары болгаш медалы-биле шааннаптар.

С. И. ВАВИЛОВ АТТЫГ АЛДЫН МЕДАЛЬ

МОСКВА. (СЭТА-ның ирр.). Чырыкты күштөлдүрүлгө болгаш шери-нең эң улуг ашылдышының бирээзи болур лазерин тургузарда ажылдаттыгтан галтыр разрядтын оп-

тикаанын талазы-биле шыгаргай ажылдары дээш Москваның энергетика институтунун профессору В. А. Фабриканттың С. И. Вавилов аттыг алдын медаль-биле шааннап.

ИОСИП БРОЗ ТИТО ИРКУТСКИДЕ ЧЕДЕ БЕРГЕН

ИРКУТСК. (СЭТА). Совет Эвилелине албаныйн аян-чорун кылып чоруп турар ЮСФР-ниң президентин, Югославияның Коммунисттер эвилелиниң чингине секретары Иосип Броз Тито июнь 23-те тускай самолёт-биле Свердловскиден Иркутскиде чеде берген.

ИРАН ААЛЧЫЛАР ВОЛГОГРАДА

ВОЛГОГРАД. (СЭТА). Ираның ша-хшагы Мохаммед Реза Пехлеви

биле шакия Фарах Пехлеви июнь 23-те Москвадан Волгоградта чеде берген.

Студентилер кур черге база дагы баарлар

Чурттуң дээш өөредилге черлеринин студентилери шыгалдааларын дужаашты, кур черлерге мөөң-мөөң-биле барып турар. Ол черлерде түлүг ажылдарына чачыла өзүгаар 40-мүн оолдар, кыстар кириш.

Аныктарын улуг-да, хей-даа ажыл маанай турар. Эрткен чылдарга болза, 70 миллион чыгам капитал салышкыннары олар туудуга эң кыска хуусада шингээлип алырлар. Аныктар оң-оң чурттага ба-жынаарын, бүдүрүлгө черлерин, шко-лаларын, урулгалар салтарын ту-дуптур.

Чурттуң 260 дээш өөредилге чер-леринин төлээлекчилери 600 сов-хозтарга ажылдаалар. Студентилер-ниң автоколхозны ийи мүн ажыг

машиналыг. Тудугу отрядтарын баар черлери — Бүр чер крайы, Уралск, Антибиенск болгаш Гурьевск областтар.

Эки-туратч туудугуларын жажы-лаары-биле орук харымдааларын министрствозу чурттуң 75 хоорай-дарында 400 пассажир ашылонна-рын тускайлаан. Баштайгы отрядтар чеде берген болгаш амылап кирип-кен.

Совет чажыттары-биле кады 1965 чылда Бүр черге интернационалчыл туудугу отряд — СССР-де өөренип тувар дашкык дөрт чүс студентилер база ажылдаалар.

(СЭТА).

Нижний-Тагил металлургиянын чедишкени

НИЖНИЙ ТАГИЛ. (СЭТА-ның корреспондентизы) В. И. Ленин аттыг металлургия комбинатын инити продукцияны бүдүрер тала-зы-биле бөдүлчү чеди чыл планын июнь 23-те күтүскен. Алды чыл ажыг үенин иштинде шойну бүдү-рери 62,7 хуу, ханымы—51,8 хуу, прокаттың—44,3 хуу өскөн.

Чарышка чедишкенин бүдү-рүлгөни коллектив чак доманын, ийи мартын суугуларын, сорттуг прокаттын «650» деп улуг станын,

кислород-конверторлуг комплекси-ни хуусаа бетинде амылапта кирип, дүргөн шингээлиг алганын база бонимити чартык де-разияны ачымында чедип алган. Комбинатта бүдүрүлгөн улам ыйал механизмастар болгаш авто-матичалар талазы-биле хей чы-лар кылдыган. Чеди чылдын эте-зиен бээр ажылчы бурунчул куш-ажылчыны бүдүрүлчүлүг ор-тумаа-биле барык дөртөн хуу бе-дээш.

Ыры, хөгжүм ыңдынын-ла!

Ийи лагынч бажы... Өвүрүнү Хай-дыракан, Дус-Дар дагылар биле ашыл-дууа Моолдун Беш-Богла даанын аразы карак четпес ырак-даа болза, каян-шагда ол делегерини элдеп чурттаан улустарын найраалы быжыгып, култура, ашылдыгы харыл-заалары, куш-ажылчы кижилерин чуректерин каттыштырган, угаан бодалын байыткан. Ийи чурттарын кожа чыдар куу довурактыг делеге-нери чаартынып, тараа шадлары-биле шыткынып, олар-белкилер улам ногаарарып, амгы чурумал өөрүш-күлүг каас болу берген.

Шаг-шааиян чаңчыкканы ыш-каш, кожа турар орус, моол, тыма, казах өнүктүрүн чак ужуражылга-лы өвүргө эгелзэн. Чиргилчин, тумал бүдүлгөдиг ырак лаг-сынаарын оолдар, кыстары чымы-биле хол тутчуп мендилешкен. Өнүктүрүн найраалыны төөгүлүгө баш бир алдын бижидилге немерешкен.

Хандагайты суурга болган баш-тайгы концерттин мурнуу талазына СЭКП Тыва обкомунун секретары эш К. С. Шойгу аалчыларга допчу ба-йыргыт сөс чугалаан. акы-дуңма найраалын эң-не чыгып сеткилин илереткен. Оң соонда Баян-Өлгий аймактын партия комитетинин секре-тары эш Астанбай Сонгувай чүгө чугалаан. Көрүкчүлүгүн сагыш-сеткили хайныгып, чиртиледири алыш чактап, моол артисттерин өө-нүн чымы-биле уткуп алган. Мын-дай өйле чайгаар-ла чырыкканын, пролетарын интернационализмге бунжыг принциптерин социалист чурттарда кайы хире бедик сагып

турарын бо-лап кээр бис.

Каас национал хептиг казах кы-домак Нурмаханбет хөгүт коффе-ренсациян чаңы-биле көрүкчүлөргө байыр чедирип утуп келген. Оң че-дирген байырын очулдураарга мын-дыг:

Тергини байлак чаагай Моолдан, Дээр баганаалан беш Богла Лагдан, Даг ээриниң чалгыны-биле, Уяңгылыг домбра үнү-биле, Улуг совет чуртка ужутуп келдиңиз, Эриг баарың, чуректин ханымыңдан, Эриг-хүндүлүг төрөөн чөвүс

силерге

Эртем, найрал депшилгезин, Эчис сорун күзеп тур бис.

Бисте аалдап келген өнүктүр-үс моол, казах, тыма, улаанхай ар-тистерин көргүскөн өмүн кончук солдун, программалы байлак, күтсө-дөз эрестиг болуп эрткен. Хөгжүм терексидериниң ансамбли состав талазы-биле шыраак, аны-буру на-ционал терексидерин, күтсөдөзүн деңгели дыка бедик дээрин илдеп, «Моолдун делегерин» деп моол ыр-ның оожум, маажым, даша чок аялгалары Хандагайты чанында хо-ууга ужутуп, австри композитор Моцарттын «Рондо» деп классикти чогаалы, моол, тыма аялгалар кыгы-рап турда, аалчыларын уран чүдү мергежилин бедик-биле үнелесес ар-га чок.

Ыры—кижиниң чарылбас өнүү, Өвүрүшкүлүг ужуражылганын чырык-шагында ол ымырай кол Маалыр аларган, найраалы «шыл-домеа» болу берген. Жумжума Салияң сы-рынын чыңа үч ансамблин үлө-дө

геэн-биле «Немц» бодалы деп моол ырын мларгаар ие, ашылдыг ду-гайын коптарылдыр бо-лап келбес ар-ган чок. Ол-ла артист «Чыраа ка-ра» деп казах ырын мларгаар, де-мизияны бер ийиз, сактап деппен өөргө, өрөөн шаттын зыялан оруу-биле кончук айт мөөн каап, күдүр-гүп каап чоруп орган ышкаш кы-нын келгилээр.

Моолдун улустуң артисти Жуманн Хыйбатудданын мларан ыралы концерттин тергини-не шааллазы болган. Казах улустун «Оң алы кыс», тыма улустун «Тее-Хая» деп дүгээлгил дүргөн аялгалыг ыраларын артист оңа эки күтүскен. Алыш чаксаашкынары утук чокка дийи-лгү, улам-улам киткен турда, сетки-ли ханган, хайныккан, өрөөн Жума-ни Хыйбатудда көрүкчүлөргө «Оң, дийишыл-дыгылдай» деп тыма ырын бараалдаткан:

Бажым дүгү көргөргөн-дир, оо-дыңыл-дыгылдай, Башкы дийим курауулан-ым, оо-дыңыл-дыгылдай, Кыры сынар аскербез мен, оо-дыңыл-дыгылдай, Кыры баарым ол-ла чоор бе, оо-дыңыл-дыгылдай, Ынчалла-даа сеткил-сортум, оо-дыңыл-дыгылдай, Амгыла дег омак чорбай, оо-дыңыл-дыгылдай, Арат чоңа аян туруп, оо-дыңыл-дыгылдай, Амыр шалаан млар чор мен, оо-дыңыл-дыгылдай, (Уланчызы 3-кү арында).

МООЛ ӨҢНӨКТӨРГӨ ИЗИГ-БАЙЫР! ЧЫЛЫГ УТКУП АЛЫШКЫННАР

ДААРТА ОЛАРНЫҢ КОНЦЕРТИ
НАЙЫСЫЛАЛ КЫЗЫГА БОЛУР

Моол артисттеринин концерт программасынын чамдыкы—тыва уластуу ырлары. Анык артист Хэрэм-оолдун «Төрөн Тыва» деп ыры ырлап турары бо-дур (солго тарапта). Кава-даа ону чыгыптан өөрүшүлүг адыш чаксаашкыныры-биле уткуп ап турган.

Оларнын бирээзи—артист Домак. Ол, дошпудуу-биле тыва танцын ойноп күөсөдүр турар. Сагыш-сөткүлдү хайныктырып кээр ол аялгалар бистин тыва көркүчүлөргө база-ла улау сонургалды болган.

Найыраалды Моол Арат Республиканын Баян-Өлгий аймаандай келген аалчылары Чөөн-Хемчиктин ажал-ишчилери чылы-биле уткуп күүлөп алганнар. Муң-мун кижилер чер болганга чыгып кээп турганнар. МАРП-тып аймак комитетинин секретары эш Сонгусай баштаан аймактын хөгжүм-иши театрынын артисттери Шемте, Чараа-Бажыга, Сүт-Хөлгө болуш Чадаана хоорайга ойноп, Моолдун арат човунун чалбыштыг байыры көркүчүлөргө дамытыпшаан, социалисттик өрүктүп хөгжүп орат моол уластуу хоочун уран чүүлүн онза мергежилди-биле бараалатканнар.

Хөгжүм кээз дирижер Хавыкайын удурулгалы-биле казах улустун национал хылдыг хөгжүм терекселдеринге композитор Доржунун «Моолдун делемери» деп аялгалы күөсөдүр, көжөнгөн ажитан. Ол кайгачыктыг аалта кижилерин сагыш-сөткүлдү Моолдун делем хову-шынналарынча чайгаар-ла эдирти бээр. Ол хөгжүм барык-ла концерттин бүтү дүргүндө аны-агы аялгаларын күөсөдүр, алыш-бүрү ырларын болган таңыларын үдөн.

Чарлаттыган номер бүрүзү-ле көркүчүлөргө сонургалын хайныктыра бээр. Оозу багай, моозу эки дээр аргажок, шүптү-ла солун! Ыраажылардан Сахинин «Ненин бодалын» (моол ыр), «Бадарчыны» (чех ыр), «Ховута кезгени» ырлаанын, Хэрэм-оолдун «Төрөн черим», «Баттырым-лап оран ышкы», «Декер-өө» деп тыва ырларын, Ховаштын «Херлен», «Киринтер», «Россия — Төрөн чуртум», «Москванын кезгени» деп ырларын, Хадунун «Холдун он салааларын», «Авайын» (тыва ыр) ырлаанын магадаас аргажок. Ылаңгыя МАР-нын Улустун артизи Хийбетудууланга казах дошпудуу-ла ойनावышаан, «Он алды кыс» деп моол ыры болган «Төвө-Хая», «Дыңгылай», «Хөндөгейим» деп тыва ырларын ырлаанын кым сонургаас деп!

Балетмейстер Ханда-Сүрен удурткан танцы бөдүүнү моол, тыва, казах таңыларын ойнааны кижилерин дөй-адын көдүрүп турду. Ылаңгыя концерт чарлап турган Домак чаксаан таңылап үнүп кээрге, көркүчүлөр дыка-ла бедик үнөөлөрүн. Эбек, чех, моол болган эске-ла таңыларын ойноп күөсөдүр сагында-ла зал адыш чаксаашкыныры-биле болган бедик үнөөлөрдүн сөт-терин-биле шаңнап турду.

Найырал

(МООЛ УРАН ЧҮҮЛДҮН ТӨЛӨӨЛӨКЧИЛЕРИ.ГЕ)

Аравыстан суг өтпөс найыралдыг,
Алыш шыга мөнгө кылдыр каякташ.
Алар-аттыг лекчилик орук-биле
Алышкы дег басып ор бис, өнүктөр.

Азиянын төвүндө чоңум ыры
Алтай, Танды ийн сынын ажыр ыттым,
Аас-кежин, байлак догдан амгы Моолга
Аялган бараалга-ла, найырал.
Д. ОДАН-ООЛ.
Кызыл-Мажалым суур.

Алжирде байдал

АЛЖИР. (СЭТА). АПС агентиле июнь 22-де информация министрствозунун меделсини дамыткан, «чамдык кижилер алжир найысыла-ла халасашкын үндүрүн орада-дамып турар» деп ында чутаалап турар. Оон-биле кады чоңун сагыш-сеткилинге чигинишкенин болган дүвүрөөнүн тарадырынга кордатынган дамычы чутаалар дамытынып турар-дыр деп, меделселде айтып турар. Чижээ, хай саныг тулуп хөгүдээшкынар, азы-чөм курлавырларын кызырган дээр дуга-ында болган эске-даа ол анызыг дамычы чутаалар непереп турар.

Револушч чөвүлө чоңун, ылаңгыя өг-бүлелерин баштыңдарын кызыгыткан «оларнын ажы-төдөрүнүн бүтүрөөчөл чоруну» корум-чүрүм чок чоруктарыг эгелечилери аялгалыг турбазыгча угландырып, «партиянын болган күрүненин бүгү-лө албан черлеринде харысагала-ды кижилерин кыйгырып турар».

ПАРИЖ. (СЭТА). Каирден Франс пресс агентиледин дамычып турарын баштаар алырга, Алжир Республиканын дамыгы херектер министрли Абдель Азиз Бутефлика КАР-нын найысылагына чоруп турарын үзсинде корреспондентилер-биле беле-сизинде Алжирде чыскаалдар дуга-ында барын талакы парлагангы дымнадыларын хулөп көрбөз.

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентиледин корреспондентилерин Алжирден ийн хонук бурнугаар дыңыткан-нын баштаар алырга, июнь 19-тун эргилдесинде сонда алжир найысыла-ла дөртүк болган эң-не улут чыскаал болган. Ол чыскаал болза чазактын талалекчин радио дамычып чүвө чутаалаш, чоңун ыркы байдалче кыйгырганынын сон дээр дуга-да болган. Чаа баштаар чоруну көр хон чок дошуну салып, дүжүктөргө президентинин портреттерин тулуп алган аныктар кудунчуларга чыскаалдыг басып

турганын чепсектиг полиция баштай анаа көрүп турган болган анаа дегбээ. Оон сонда допак кычыларын болган карак чакы төгүлдүргө газыг гранаталарын полиция ажиташ, чыскаалды тараткан.

КАИР. (СЭТА). «Аль-Ахрам» солунун дыңытканын баштаар алырга, эргилде сонда Алжирде чорайа КАР-нын орадакы президентин маршал Абдель Хахим Амар Бен Белланы боду айнып чок байдалда турар дуга-ында анаа мырыял тодагай болган билинчир бүтүр-дүжүктөргө дымнадыларын.

Бо солунун редактору Мухаммед Хасаней Хейкалды сестери-биле алырга, Бен Белла-биле ужурамын

Алжирде барып турар

АЛЖИР. (СЭТА). Азия болган Африка чурттарынын конференциянын киржикчи чурттарын даш-чык херектер министрлеринин чөвүлө туралыга киржири-биле Практык даштык херектер министр Талеб, Вьетнамдын Демократтыг Республикасынын даштык херектер министр Иген Зуй Чинь, Кыдат Улус Республикасынын даштык херектер министр Чанг И, Сириянын Араб Республикасынын министр Хасан Мрайвед, Көрей Улус-Демократтыг Республикасынын даштык херектер

Самолет-разведчикти дүжүр аткан

ХАНОЙ. (СЭТА). Июнь 21-де Тханы-Хоа мөжүга агаардан хал-даашкыгча удуз камгалалдыг шери-глери ужулукчу чок америк раз-

ведчик самолетту дүжүр аткан дээр-ин ВДР-ин шериг командалы июнь 23-те дыңыткан.

Айыылдыг сүлчээ

Токионун болган Сеулдун аразында дугуржулгаларга ат салдыган. Ол дугуржулгалар дугайгы чутаала-жышкынынар чепсарлаашкынар-биле 14 чыл үргүчүлөп келген. Ол дугуржулгаларын баштаар алырга, Япониянын болган Мурнуу Көрейин аразында харылаашкынар «таарыштыр чоңумчулар» дикип турар. Херек кырында ол дугуржулгалар болза көрей-лаа, япон-лаа, улустар-нын национал эрге-ажыктарыгча хон-ройн чедирип турар реалсыг күштерин айымадыг сүлчээ болуп, Ыраккы Чөөн чүкте тайбынын хер-еэрге айымадыг чорук болуп турар. Ат салдыган документилерин эң колдуу—«Көрей республиканын бол-гаш Япониянын аразында кол хал-рылаашкынар дуга-ында керээ» Көрейин «дугуржулгалар төлөөлөкчи-ли» чүгө муруу-көрей баштаар кылдыр Япония санап турар деп ай-тып турар. Ылаңгыя-лаа чоңун көр хон чөгу ол баштаар чүгө америк шери-глери чыдаларын дузасы-

биле мыртынын турар дээрин Токио билбес дээр ужур чок!

Ол баштаар чорук чыгыш чыскаал кылдыр хулөп көрүшкөн, япон чыгышкы бөлүктөр чүгө ажалыч тараанын көрей куруени—КУДР-ни болганын, эженин көрүп турарын илеретип, сеулч бөлүктү чүгө дет-кин турар эвес, харын АКШ-биле ка-ды Керейин чарылдарынын эң-не калчакыг талалыкчылар болуп тур-ар.

Бо айтырыга япон чазактыг АКШ-биле кады чангыс уткөк олурупканы таварылга эвес. Япон-мурнуу-көрей чутаалажышкынынын бүтү чедир үргүчүлөшкенин саныма-ла албан баштаар эвес-лаа бол, Каттышкан Штаттарын ушу тала бо-луп үргүчү олуржуп турган бил-динчир болган.

Шынын чутаалаарга, Япония боду

эжелетирин чатырткан байдалга турган 1951 чылда-ла Токионун бол-гаш Сеулдун аразында бо дугуржу-лганын инициатору харын Вашингтон болган. Ол үзсін бээр-ле АКШ-тын туржуну чүл дээрге япон-мурнуу-көрей чорудаларын бодуна-ла арга-зы-биле таарыштыр чарылдарыгча, дугуржулга чедип аларын эң улут күчү-биле дүргөдери болуп тур-ган, Ылаңгыя оңу чедип аларыг Вашингтонга барык 14 чылдарын ажиталгыны дээр-ле Мурнуу Көрейге-даа, Япониянын бодуна-лаа ол чутаалажышкынынын хей-инти-ни буруу шаап, эртен чөнгө колони-алисттик харылаашкыныгча эл кил-лер дээр орадажышкынынар кыл-дыр көрүп турганын база дагы хер-ечилеп турар-дыр.

Мындай анызыг сүлчээ кайы-даа таланын сонургалдыг ажиталыг бо-лган, Каттышкан Штаттар Сеулд

болган Токиону чангыс ай бедирге дошаштыр дээр бодуна-ла шага-ла үндүрүп турган. Чүвенин ужур чүл дээрге, бодунок күчүгү дүргө-биле катан тургүзүп алган япон моно-полиялар Азия чурттарын экономика таланы-биле эжелеп аларын дагы күзөп келген. Чүгө күзөп турар эвес, харын ол улагынышкыгча тодагай хемчелерин ап турар, Япон фирмаларын ол эжелетик бодуларын АКШ ажиталарын күзөп, муруну-көрей рынокту сайгаркыч аргала-ры-биле оңу намдаларын орадажып турар.

Япон монополиялар бодунок ээл-челде, шаанда Көрейге ээлеп, чаты-рып турганын ажиталыг алган, муру-ну-көрей экономиканын бүтү тала-ларыгча хандыр шүргүп кирерине кордап турар. Оңу ыңай Япония а-лут крмисте таваржып турар бо-лган, Мурнуу Көрейде барык 3 мил-

лион кижини ажал чок болуп турар япон концернеринин империалист-тик чибизин харын хайныктырып турар. Даштык рыноктарга сайгар-рып болгу дег чартык фабрикаларын азы белеп продукцияны муруну-көрей чиг-этке үндөшлөш бодунок үндүреринин ыраккы бодунок планларын япон монополияларын тургүзүп турары таварылга эвес-тир. Мындай, колониалист бодунок, түтү калчакыг улагынышкыны ам мырыян илден аларган.

Политика-даа таланы-биле аларга, АКШ Токионун болган Сеулдун аразында сүлчээге база сонургал-дыг. Азияда америк политика ам шүтү үндүрлөп кээп дүжүрлөп кы-рында келгенде, Вашингтон Япония-нын америк политиктиг планларын чорудукчу кылдыр ажиталарыгча алып турар дивес. Биргээр чутаалаарга, Азиянын чамдык райондарыгча бодунок политикаын Япониянын хо-лду-биле боттандырып АКШ күзөп турар. Япон-мурнуу-көрей дугур-жулгаларын база бир дерзин тала-

зы чүл дээрге, СЕАТО дөргүлүт шери-глери Сонгү-Чөөн Азияга Ва-шингтонун тургузар күзөлдөп турар. Япониянын болган Мурнуу Көрейин аразында харылаашкынар ам боду Сарымлаал «таарымчалыг» болу бергенде, ындай анызыг төлөвиле-лерге дөмөт арга ажиталыг турар. Мурнуу-көрей төлөөлөрүн Токиога баштап чоран Ким Дон Чо Япония-нын, Мурнуу Көрейин болган Тай-ваньнын киржилтес-биле «девисээр системасын» тургузарын июнь 18-те деткип чутаалаан.

Чангыс таланыг чорум-биле Токио-га чедире берген турар болуп, Сеул-биле «манам-даа дугуржулгаларын көрей улус каян-даа хулөп көр-бес дээрин КУДР-нин кааза чаш ууда меделеп келген. Ылаңгыя-лаа япон эрге-ажыктаргал ол чөптүг ки-чедирлери херекке албан, ың-чигаш Япониянын бодунок нашо-нал эрге-ажыктарыгча болган Ырак-кы Чөөн-чүкте тайбынын херезге уржукту таварыштырып турар.

В. ХАРЬКОВ.

ЭРЕСТЕРНИҢ СЛЕДУ

Бо хүнерде республиканын анык туристеринин сайтары ар-тип турар. Эң-не шилдек, мерге-жилди туристерин түнел сабау июль айны ортан үзсінде Кызыл хоорайга болур.

Эртен дымштыр хүнде Улут-Хем районун школчаларын турисчн следау Ялаг-Хемин пар-ом аксыга болган. Оон про-граммасыгча черин үзүп, бедик халымын, азы-бүрү дис-танцияларга майнаарын, ыш кыр-лаарын, суга эштерин, кантадан туттунуп үнерин, тулаа кежерин, майгын тургузарын болган ажи-мут тып, черин топографияны кыл-дырын кириттирген. Бо бүгү урулаларга кончут солун бооп, ол маргылдааларга эки белеккенген коллективтерин илереткен. Черин топографияны тургузарыгча Тора-галыг сес чыл школаларын өөр-еңчилерин онза шылгараан, а Шагаан-Арыгын №1 ортукм школаларын өөреникчизи Яков Шингийн слетун программасы-нын бүгү хейилдеринге тилекчи бооп, туризме бедик мергежи-лягн кыргыс.

Шагаан-Арыгын №1 ортукм школаларын турисчн хоорай-нын төгүзүлүп дугайында, Чааты сес чыл школаларын өөреникчи-лери төрөн черин өөреник музей-ин школалыг тургузуп алган со-рулга-биле Тывага национал-доссталдыг революцияныг кир-жикчилер—кызыл партизаныр-биле, Ала-чуртун Улут дайымы-нын, киржикчилер-биле ужура-жып, солун материалдарын чып эгелээ. Ала-чурт дайымын киржикчи, чолаачы Владимир Шойдун уруларын бо үнелг эгелешкенин деткип, бодунок сактышкынынар бижип, фото-чураткын берген.

Районга болган турисчн слетун бири черин Чааты 8 чыл, ийги черин Арыг-Бажы сес чыл школаларынын анык туристери чаалап алган. Бо слетка 140 школалар киржип, эртен чылдарын-биле деңизерге шынар болган органи-зация талазы-биле бедик денелге эртен. Сөөлү үде Тывага тур-изминин калбарып турары-биле районун школаларында турисчн бөлгүмнөр тургустунуп, туризме ынактарын саны көвүдөп турар.

С. ПЕЛЬЧИР-ООЛ.
А. АНАЯ-ООЛ.

Чайлаг өртен камгалаттыг

Улут-Хем районун «Улут ху-рал» кээз ажал-агыт артынын мажынаарыгча чөлөа Кызыл-Хашка өрт болган. Павел Абра-мов-биле баштаган он колхозчулар өрт-биле ийн хүн деңгээлге өртүргөн. Чайлагын чок-кавын 20 гектар черин арга-ыжы өр-тенген.

Өрт өжүреринге колхозчулар М. Халбы, М. Тетес-оол, А. Мон-гуш, М. Норбу болган өскелер-даа эрес болганнар.

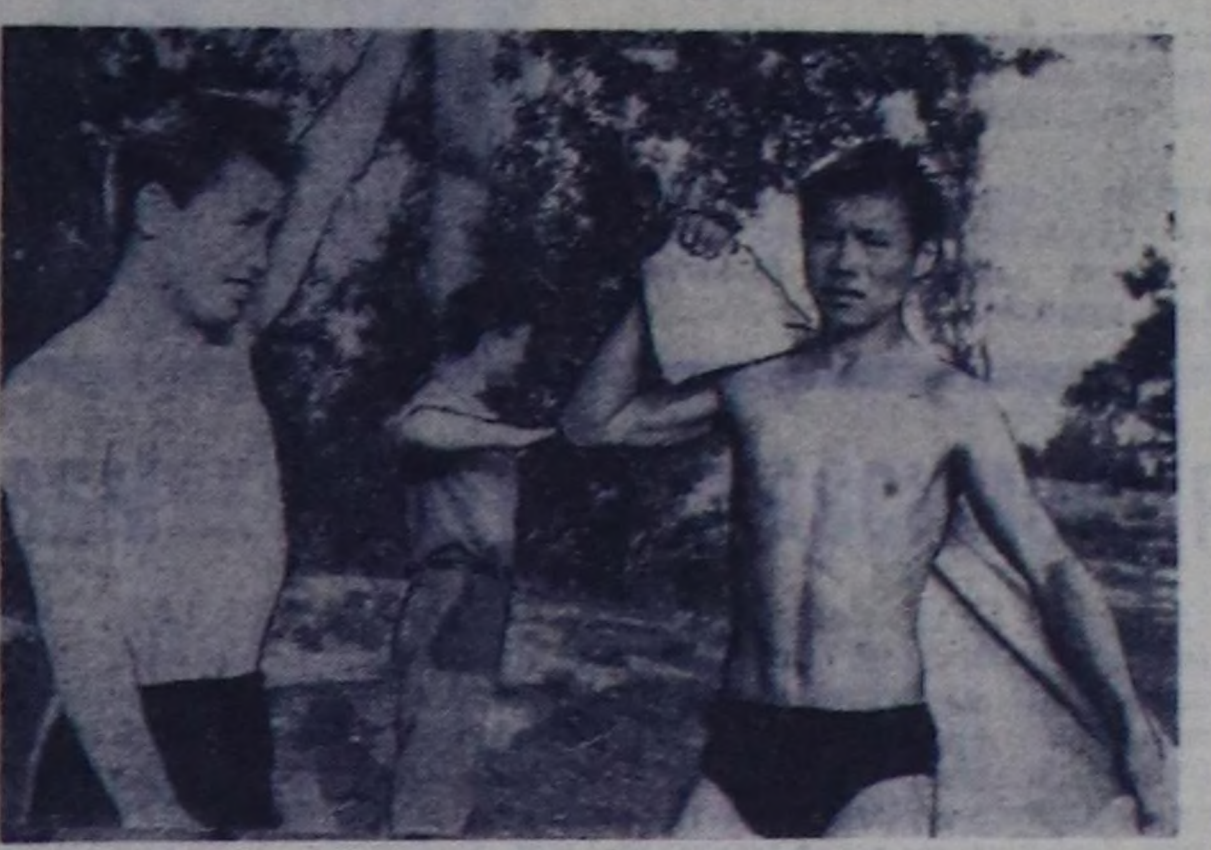
Б. БАГЫТ-ООЛ.

Пенсионерлерге бараан чээлнзи

1965 чылдын март 1-ден эге-лээш пенсионерлерге бараанын узуу дузасыг чээлге бээрин чөпшээрин. Салгы организация-лары ону йинти салып алышкы-ларын санажыга, шүгүм-биле бир дөмч корулар.

Пенсионерлер хергелээ бараан-нарын мажынаарын чээп алар-да, социал хандырылга килдизин шызылган алар. Бир эвес салгы организацияларын шызылга орунуга пенсионерлер бадыткал бижини хулөп барылаалар бол-за, улам эки болуп ийик. «Оон-биле кады кооперативин хуучу кижилерин билдин ыяаыла көргүзөр. Ылаңгыя пенсионерлер бараанынын чээлге ал турар аварганы өөрүчүт.

Пенсионер Н. БАЙКАЛОВ.

Кызыл №2 школанын өөреникчилери эртен өрте тургаш, Енисей кылдыг гимнастика, зарядканы үргүчү кылып турар.
ЧУРУКТА: 10-гу классчылар өртенг зарыда үзсінде.
Фото М. СУГЕ-МААДЫРНЫ.

Бай-Тайга районунда Г. ИРГИТ болган эске-даа кижилер «Ки-ниниң арынга сепилдиң тыттып келириниң чыдагааны чүл, ону чүңү-биле эмнеп болурун?—деп айтырып турар.

Бо айтырыг харылап бээр-биле Тыва АССР-ниң мадык на-мгалал министерствозунун эмнегек секторунун эргелечкиси эш Куу-лар Луиза Санчатоендан диледис. Оңу харылааны болза:

Чазып, хун караа чылып кээр-биле, арынныг кези чута чамдык кижилеринг хаваанга, дучуунуң кырынга, караа кирибинин адынга, үстүкү арыннеге, сегелге кара ху-рең өнүгүп, кылдылар дески эвес меделдер тыттып келер. Ук секпид-лер шала күскээр бадиртестеп, кыш дүжүп кээрге шүт чиде бээр.

Арын меделдер чүгө херэжкен-перге эвес, ар улуска база тыттып кээп болур. Оңу тыттып кээриниң чыдагааны болза:

а) эс-баар болган иштик секре-

ция бестериниң аарыларында орга-низминин ажалыларын уредип баксы-раанындам;

б) кижиниң организмине «С» ви-тамин авош болганындам;

в) одоколов арын кезинге хо-дун эртер хейнү хергелээнигча ийикке, аны-бүрү чедир арылга-тынмаан вазелинерин болган пре-параттарын чатынганында тыттып болур.

Арынныг кезин бо чүүлдерден баш бурнугаар камгалары-биле хем-тег алыры, эмнеп ажитиринден

НОГАА САДЫ

Чуртаткыларын хергелелди хандырар соруга-биле «Улут-Хая» сов-хоз Шагаан-Арыг хоорайыгча базарында ногаа садым ажиткан. Анаа чүг-ле ногаа эвес, харын кээз ажал-агыгын эске-даа продуктуларын салгы-лаар.

Чаа садыг баштайг ажиталган хүнүде редисканы, согунамы чоңга садылган, моон сонгаар огуреттерин, помидорун, калустаны болган оон-даа эскең салгылар.

С. ДОНГАК.

ИЮНЬ 25-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Дээрин дүлгүрү» 10, 11, 40, 120, 3, 440, 620, 8, 940 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Дүнеки патруль» 11, 15, 1, 15, 3, 15, «Даартага чедир» 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда.
«ВОСТОК»: «Берге төлдер» 130, «Кыс чоран чылдары» 530, 730, «Партиз чажыттары» 930 шактарда.
«ЕНИСЕЙ»: «Музыка төөгүзү» 1240, «Банкыдан келген уругу» 440, 640, «Тудушкан оруктар» 240, 840 шактарда.
ЧАПТЫГ ТЕАТРА: «Кайла сен, мээң Зульфиям» 5, 7, 9 шактарда.

Айтыр, харылап берээл

Арынның секпилдери

Часкы үде дашкаар үнеринин муруну чарында арынныг кезин хунун херелдин камгалар «дуч» («херел») деп кренин арынга чута кылдыр чаап аар. Оңу кырында пузырал ап болур. Пузырга 0,3 грамм хиннианы холуп алыры чүгү-ла. Бир шак чартык, азы ийн шак болган-ла катан база чаар.

Арынны агартыры-биле ажи бер-ген сүт-биле азы лимонут сүт-биле эртен-не чүр. Лимонут ажи-лаарда, бичелдир хээп кескеш, соок

сугга хондулар. Ол сүт-биле эртен арынны чүр. Ол чыкшак чаш быш-кан огурети ортуздун чара кес-кеш суу төңүжө арын кезинге чо-дар.

Секпиди болураанынын бир арга-зы перекеш водоростун 3—5 ху-ла-биле азы 5—6 хулаут столовал ужузунун кыскагы-биле чаар.

Бир эвес мындай аргаларын хер-егелээр секпилдер чипес, арын кези агарбас болза косметикти эм-нелге черлеринге баары чугула.

Л. МУУЛАР.

Шилиндертер ужуражыр

Июнь 27-де, носкресеньеде, Югос-лавияга хөл шибораага делегеге бириг чер дээш шилиндертерин туң-нел кезишчн марымдаларын эге-лээр. Аңаа грессмейстерлер М. Тал (СССР), Л. Порши (Венгрия), Б. Ларсен (Дания) болган Б. Исков (Югославия) олар киржир.

Маңаа демисел чик эвес болуру чүеажок. Бистик чурттуң чыл чы-

дыраа сонургакчылар Мик Тал дээш «аарыры» черле бил-гир болгой. Ылаңгыя даштык шибораачылар база-ла хул бед-келгис келген болган, күш талазы-биле шынар грессмейстерлер болуп турар.

Ылаңгыя, солун болган нарын оон эгелээр деп турар.

Бөгүн республикага булуттагылап, чаай каап турар, чамдык черлерге

дирмэрээшкенин хүн болур. Хаттын күжү өй-тавында дымныгча чедип болур. Агаарын температуразы: да-лыг районнарда 15—20, а эске ра-йоннарда 25—30 градус изг. Кызыл-га булуттагылап турар, оңаа эскер-лишкис чок хүн болур. Агаарын температуразы 28—30 градус изг.

Редиктор Н. К. КУДАНИ.

1965 чылдын АНША-БАРААН ЛОТЕРЕЯНЫҢ дөртүк үндүрүлгезинин ойнаашкынынын тиражы 60 ЧЫЛДЫҢ ИЮНЬ 27-ДЕ ЧЕЛЯНСИН ХООРАЙГА БОЛУР. Ол тираж 6,5 миллион рубльдин 2.640.000 бараан болган аңша ойнаашкынынар таварынар, оларын аразында:

«Москвич» деп автомобиль 132
«Запорожеч» деп автомобиль 220
«Урал М-62» деп мотоциклдер 220
«Планета» деп мотоциклдер 660
Мото-чадаг-тергелер 440
Эр, херэжкен чадаг-тергелер 660
Холодильниктер 2860
Хөл чур машиналар 880 болган эске-даа аңша-бараан ой-наашкынынар бар.

ЛОТЕРЕЯ БИЛЕТТЕРИН САДЫП АЛЫРЫН УТПАҢА!

Амаалга нассаларынын эргелели.

Чөөн-Хемчик районун Чадаана хоорайынын инкубатор станциязы-нда чурттап турар Милиа Дайаовна Сат ол-ла хоорайнын инкубатор стан-

циясында Белек Чигжитович Сат-тан чуртар дугайында херек кедү-рүп турар.

Ук херекти районун улус судун-га көөр.